

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Кладченко І. С.

*аспірант кафедри економіки підприємства
Донецького національного технічного університету
м. Покровськ, Донецька область, Україна*

НАУКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Дослідження систем соціально-економічної природи походження, тобто дослідження в сфері суспільних наук, на відміну від природничих, завжди починаються з розробки теоретичних підходів, методів, інструментів, які дозволяють описати об'єкт оцінки, оцінити його фактичний стан, спрогнозувати розвиток. В економічних науках «теоретичне знання» йде попереду «емпіричного», в точних науках – теорія практично завжди витікає з експерименту [1, с. 165]. Виходячи з цього, економічне оцінювання як процес отримання емпіричних знань про національні економічні системи має важливе значення. За результатами оцінювання формуються програми управління, стратегії та сценарії розвитку, приймаються тактичні рішення.

Протягом останніх років в системі вітчизняної та зарубіжної економічної думки накопичені різні підходи та в їх межах – методи оцінювання розвитку на макро-, мезо-, мікрорівнях існування економічних систем. Для рівня національної економіки моделювання й оцінювання збалансованості економічного розвитку має майже 150-ти літню історію. Імена Вальраса, Парето, Маршала, Самуельсона, Солоу, Хікса, Леонтьєва, а також Шумпетера, Хакена, Пригожина, Стенгерса, Леонтьєва, Мандельброта відображують рух економічної думки від статичного підходу існування окремої та загальної економічної рівноваги до основ еволюційної економіки, нелінійної парадигми мислення.

Сучасний науковий пошук пов'язаний переважно з систематизацією та розвитком чинних методів прогнозування та розвитку

економічних систем різного рівня підпорядкування. Дана проблематика висвітлена у працях Амоші О.І., Боташової Ф.Б., Винтизенка І.Г., Гєєця В.М., Кравченка С.І., Квилинського О.С., Мельника Л.Г., Попової О.Ю., Сергєєвої Л.Н., Хобти В.М., Яковенка В.С. та багатьох інших. Через високу складність такого об'єкту дослідження, як національна економіка, залишаються актуальними, потребують подальшого поглиблення питання аналітичного оцінювання однієї з фундаментальних характеристик розвитку економічних систем – збалансованості. Проробка етапів оцінювання, наукове обґрунтування найбільш релевантних методів і показників дослідження збалансованості розвитку національної економіки формулює мету і завдання даного дослідження.

Протягом майже 30-ти річного існування вітчизняна економіка рухається вперед за траєкторією розвитку, яка може бути описана різними моделями за участю різних параметрів та характеристик (рис. 1). Звичайно, саме від них залежить підхід, методи, результати й якість процесу оцінювання збалансованості розвитку.

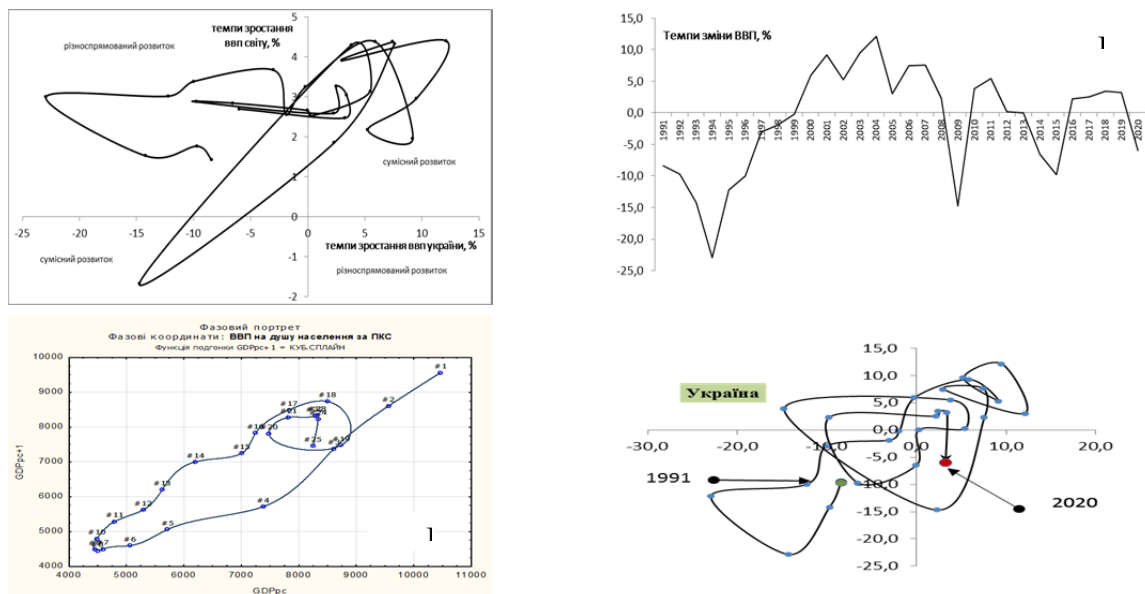

Рис. 1. Візуалізація процесу розгортання розвитку національної економіки

А – сумісний розвиток глобальної та вітчизняної економік; Б – полігармонійна динаміка щорічних темпів ВВП України; В, Д – фазові портрети траєкторій розвитку національної економіки: (розробки автора)

Встановлено, що при оцінюванні розвитку перед дослідником постає дві задачі – вибір методу дослідження та найбільш значущих

показників, що відображують значущі характеристики об'єкту оцінювання. В науковій літературі поширені індексний метод оцінки стійкості та безпеки розвитку; індикаторний метод аналізу динаміки макроекономічних показників розвитку; структурні методи, застосовані шляхом імплементації методу міжгалузевих балансів Леонт'єва; побудова факторних моделей економічного розвитку (модель Солоу); метод міжнародних порівнянь на основі рейтингових оцінок; методи нелінійної динаміки (побудова фазових портретів, методи нечіткої логіки, методи з застосуванням нейронних мереж, аналіз квазіциклів, Херст-аналіз); методи гармонійного та спектрального аналізів.

Звісно, вказані методи мають як переваги, так і недоліки. Їх врахування дозволило обрати метод оцінювання збалансованості розвитку національної економіки, що максимально відповідає обмеженням, пов'язаним з об'єктом оцінки, специфіці зовнішнього функціонування об'єкту оцінки, є інформаційно забезпеченим та дозволяє отримувати результати, на основі яких з'являється можливість формувати сценарії та розробляти певні стратегії розвитку об'єкту оцінювання. Таким методом виступає оцінювання якості зростання на основі моделювання зростання, що створює цінність, за адаптованою умовам національної економіки моделі Р. Хігінса [2]. Модель реалізує структурно-динамічний підхід шляхом розгляду національної економіки як сукупності економічних секторів – агрегованих за Міжнародною стандартною галузевою класифікацією (ISIC).

Динаміка розвитку показана траєкторіями руху секторів в квадрантах, поділених осями координат за економічним смислом та лініями збалансованого зростання (формула 1). Згідно з [2] сформуована формула балансових рівнянь, що є математичним образом множини збалансованих темпів зростання секторів національної економіки, агрегованих за Міжнародною класифікацією ISIC.

$$BG = R \times FinLev \times ROA, \quad (1)$$

де $BG, Balanced Growth$ – збалансовані темпи зростання сектору національної економіки, %;

$R, Retained Ratio$ – коефіцієнт капіталізації, що показує частку капіталу, реінвестованого в розвиток;

FinLev, Financial Leverage – фінансовий важіль, що показує рівень позичкового капіталу, що функціонує в секторі національної економіки;

ROA, Returned on Assets – рентабельність сукупних активів, %;

Враховуючи специфіку об'єкту оцінки, складність отримання достовірних статистичних даних, їх неоднорідність, не стаціонарність та нетривалість, модифіковано формулу розрахунку індексу збалансованого зростання (формула 2):

$$SGI = (1 + \overline{AGR}) \times \frac{l}{k} \times \sum_{i=1}^k \max[0, (SGR_i - SGR_{i-1})], \quad (2)$$

де $(1 + \overline{AGR})$ – середній темп зростання продаж;

l – кількість років спостережень, протягом яких динаміка рентабельності зростає, або залишається без змін;

k – загальна кількість років спостережень.

З метою ґрунтовного розуміння процедури оцінювання сформульовано основні постулати процесу оцінювання збалансованості розвитку. Зростання масштабів діяльності – процес, який носить подвійний характер та при певних рівних умовах неконтрольоване зростання може стати перешкодою, пасткою для розвитку системи у довгостроковому періоді. Будь-яке зростання масштабів діяльності завжди потребує відповідних активів зростання та повинно бути забезпеченим відповідними ресурсами: власними, позичковими або їх комбінацією. Існує оптимальний баланс зростання, прибутків, та активів, який дозволяє системі зростати та разом з цим нормально забезпечувати інші аспекти власної діяльності, перетворюючи зростання на розвиток. Збалансоване зростання виражене конкретними темпами, які можна змодельовати на основі ключових показників операційної діяльності: обіговості активів, рентабельності продажів, співвідношення власних та позичкових коштів, коефіцієнту дивідендних виплат. Темпи збалансованого зростання виступають мірою відносно якої можуть бути оцінені або заплановані історичне або майбутнє зростання національної економічної системи. Індикатором розвитку економічної системи прийняті показник її вартості, цінності, яку вона створює. Вартість економічної системи визначається її рентабельністю та зростанням. Динаміка рентабельності власного капіталу є ключовим індикатором її розвитку. Економічні системи можуть зростати темпами, які відрізняються

від стійких темпів зростання. Це безпосередньо впливає на характеристики динаміки розвитку: її стійкість та збалансованість.

Слід також відмітити, що оцінювання збалансованості розвитку національної економіки як складний аналітичний процес має власну оптимальну послідовність, дотримання якої звичайно підвищить його результативність. За результатами дослідження наукових робіт цієї спрямованості на рисунку 2 упорядковані в ланцюжок його основні етапи.

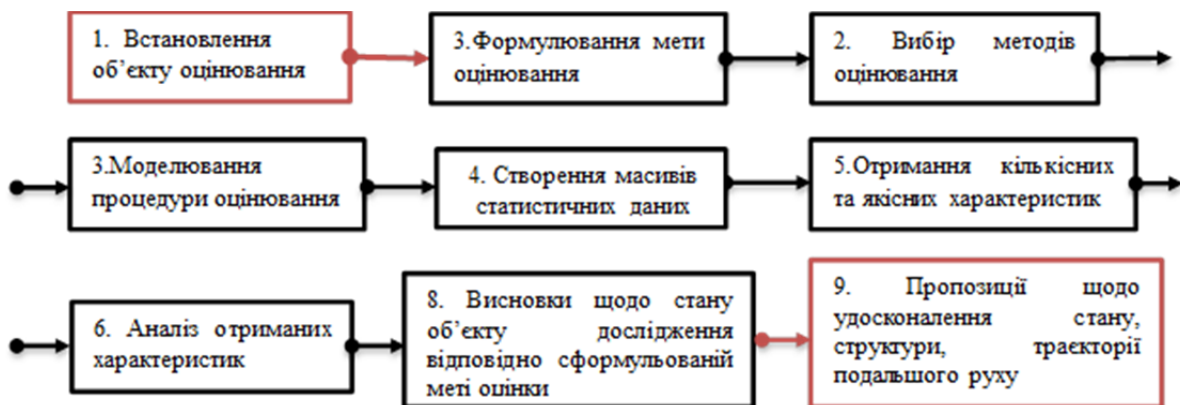

Рис. 2. Основні етапи оцінювання об'єктів та процесів в національних економічних системах

Таким чином, за результатами дослідження актуалізовано первісну важливість вибору методів дослідження збалансованості розвитку національної економіки. Тезисно сформульовані основні положення та етапи оцінювання. Висвітлені істотні припущення, що розкривають сутність методу оцінки якості зростання, покладеного в основу процедури оцінювання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Козлов Д.А. Методы нелинейной динамики, в моделировании макроэкономических процессов. URL: <http://www.ecfor.ru/pdf.php?id=books/kor001/09>
2. Robert C. Higgins How Much Growth Can a Firm Afford / Higgins R. – Financial Management. – Autumn, 1977 – Vol. 6, no. 3. – Pp. 7–16. – Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/3665251>